

Sportdeelname

van allochtone bevolkingsgroepen

Voor het verzamelen van kwantitatieve gegevens over de sportdeelname van allochtonen heeft een uitgebreide inventarisatie plaatsgevonden van lokale en landelijke deelname-onderzoeken. Vooral grote steden hebben de afgelopen tien jaar zo nu en dan een peiling verricht. Dergelijke onderzoeken vallen in drie categorieën uiteen. Het meest bruikbaar zijn enquêtes onder de bevolking, waarbij de deelname van allochtonen -als steekproef vaak 'opgehoogd' en specifiek benaderd- wordt vergeleken met die van autochtonen. Soms lopen deze analyses mee met gemeentelijke omnibus-enquêtes. Een tweede, overigens minder betrouwbare methode is de enquête onder lokale sportverenigingen. Verenigingsbesturen dienen dan aan te geven hoeveel allochtonen lid zijn van de club. Hiermee wordt alleen zicht verkregen op de participatie van allochtonen aan de georganiseerde sport. Een derde manier is het onderzoeken van het gebruik van (meestal gemeentelijke) voorzieningen en het daarbij maken van onderscheid voor verschillende categorieën sporters. Dit levert ook een beperkt beeld op omdat andere sportvoorzieningen buiten de boot vallen. Nog afgezien van de beperkingen van de methodiek, bleek het vrijwel onmogelijk om veranderingen in de sportdeelname aan te geven. Zelfs onderzoeken binnen één gemeente waren onderling niet vergelijkbaar, bijvoorbeeld omdat de

Allochtonen doen nog steeds minder aan sport dan autochtonen. Ruim tien jaar sportstimuleringsbeleid voor allochtonen of achterstandsgroepen heeft (nog) niet tot evenredigheid geleid. In 1995 heeft onderzoeks- en adviesbureau Van Dijk, Van Soomeren Partners (DSP) in opdracht van de directie Sportzaken van het ministerie van VWS onderzoek gedaan naar de achtergronden van deze achterstand, het gevoerde beleid en de kansen en problemen in de sportpraktijk.

methodieken sterk van elkaar afwijken of doordat er verschillende definities van 'sport' of van 'allochtonen' werden gehanteerd. Conclusies over de precieze aantallen allochtone sporters zijn moeilijk te trekken uit het beschikbare materiaal. Wel is het mogelijk om vergelijkingen te maken tussen de sportdeelname van verschillende bevolkingsgroepen. Voor ingewijden in de materie zijn de conclusies uit de kwantitatieve analyse niet schokkend. De eerste generatie migranten onder zowel de Surinamers en Antillianen, als van de Turken en Marokkanen haalt het gemiddelde sterk omlaag. Hun kinderen, vooral de jongens, doen beduidend vaker aan sport. Marokkanen sporten het minst, zowel binnen als buiten verenigingsverband. Bij de Turken is goed zichtbaar dat vooral de tweede en derde generatie met een 'inhaalrace' zijn begonnen, hoewel zij nog steeds achterblijven bij Nederlanders uit de laagste sociaal-economische groep. In deelname-onderzoeken worden Surinamers en Antillianen vaak in één categorie ondergebracht. Hun deelnameniveau bevindt zich tussen dat van autochtonen en Turken in. Dit wordt voor een deel veroorzaakt door de wat hogere deelname van Surinaamse en Antilliaanse vrouwen ten opzichte van andere allochtone bevolkingsgroepen.

Invloed van sportstimuleringsbeleid

In de tweede helft van de jaren tachtig heeft zich een hausse van sportstimuleringsprojecten voor allochtonen voorgedaan. Het ministerie van VWS subsidieerde veel van deze projecten die vanwege het beperkte succes op langere termijn een meerjarig karakter kregen. Beïnvloed door het gedachtengoed van sociale vernieuwing zijn de projecten niet langer meer uitsluitend gericht op allochtonen, maar hebben veelal aansluiting gevonden bij de wijkgerichte aanpak van achterstandsgroepen of gebieden. Op wijkniveau werken sportbuurtwerkers, migrantenverenigingen en het sociaal-cultureel werk samen bij het opzetten en uitvoeren van sportinitiatieven. Gebleken is dat sportverenigingen hier nauwelijks aan deelnemen, waardoor een belangrijk integratiekanaal in de sport goeddeels onbenut wordt gelaten bij sportstimuleringsprojecten. Dit heeft vooral te maken met de hoge vereiste inzet van kader en de veelal beperkte successen. Daarnaast vinden veel sportclubs dat maatschappelijke problemen opgelost moeten worden door de overheid en niet door de verenigingen zelf. Door gemeentelijke bezuinigingen en reorganisaties is de ondersteuning door sportconsulenten bovendien teruggelopen. Een consequentie

Foto: Luuk van der Lee

De schrijvers van dit artikel gaan in op de achterstand van allochtonen bij sportdeelname. Zij gaan onder meer in op de belangrijkste onderzoeksvragen over de sportdeelname en het gevoerde sportstimuleringsbeleid. Daarna bekijken zij de beperkte speelruimte van overheden bij sportstimulering en de schrijvers schetsen de contouren van het toekomstig beleid op dit terrein.

daarvan is dat gemeenten met meer zo'n duidelijk beeld hebben van de sportdeelname van verschillende bevolkingsgroepen. Gedegen evaluaties van gevoerd beleid zijn nagenoeg niet verricht. Al met al is het sportstimuleringsbeleid vooral een symbolische waarde gaan vertegenwoordigen. Het beleid is niet alleen symbolisch; de belangrijkste opbrengsten zijn:

- het (laten) kennismaken van allochtonen met verschillende takken van sport door middel van het organiseren van een gemeentelijk of door de lokale overheid ondersteund sportaanbod;
- het uitdragen van en verbreden van het organisatorisch draagvlak voor de maatschappelijke waarde van sportbeoefening, vooral met betrekking tot sociale integratie en leefbaarheid van achterstandswijken;
- het ontwikkelen en aanscherpen van lokale sportstimuleringsmethodieken en werkwijzen.

Schema 1:
Problemen en kansen op beleidsmatig en uitvoerend niveau

Sport en allochtonen

Problemen beleidsmatig niveau

- verkokering in ambtelijk apparaat
- onvoldoende beleidsgegevens
- bezuinigingen in de sportsector
- verschuiving van doelgroep naar aandachtsgroep van beleid
- immigratie van nieuwe groepen

Kansen beleidsmatig niveau

- sociale en bestuurlijke vernieuwing: een samenhangende, niet alleen op de sport gerichte aanpak
- toenemende aandacht voor de maatschappelijke waarde van sport, zoals sociale integratie
- aansluiten bij het wijkgericht werken
- differentiatie naar verschillende subgroepen onder allochtonen

Problemen uitvoerend niveau

- noodzaak om snelle resultaten te boeken
- kadertekorten bij verenigingen en in wijken
- beschikbaarheid en bereikbaarheid van sportaccommodaties in wijken
- discriminatie en racisme in de sport en de maatschappij
- maatschappelijk draagvlak voor specifieke maatregelen voor allochtonen

Kansen uitvoerend niveau

- samenwerken met instellingen, zelforganisaties en verenigingen
- mobiliseren van het organiserend vermogen in wijken
- aandacht voor kadervorming onder allochtonen
- gebruikmaken van deskundigheid op landelijke en provinciaal niveau

Problemen en kansen bij sportstimulering

Problemen en kansen op beleidsmatig en uitvoerend niveau zijn in schema 1 naast elkaar gezet.

Bij het opzetten van sportprojecten verdient het aanbeveling om het doel en de maatschappelijke betekenis van het project goed uit te dragen. Het 'oude' tweesporenbeleid is in de praktijk ingevuld met twee sporen 'nieuwe stijl', namelijk integratie in algemene sportverenigingen en sportstimulering voor achterstandsgroepen op wijkniveau. Het vaststellen van een realistische projectduur en het geven van voorlichting over het verloop van het project zijn van groot belang. Bij de organisatie van het project kan gebruik worden gemaakt van de expertise en ondersteuningsmogelijkheden van NOC*NSF, BRES en de stichting Spel en Sport. Voor de financiering kan een beroep worden gedaan op subsidiemogelijkheden binnen de beleidsterreinen jeugdwelzijn, sport, minderheden en wijkveiligheid/ buurtbeheer. Het verrichten van een project- en beleidsevaluatie en het verlenen van nazorg zijn zaken waar in de toekomst meer aandacht naar moet uitgaan.

Externe invloeden

De aard en omvang van de sportdeelname van allochtonen worden, net als voor autochtone Nederlanders, voor een groot deel bepaald door leeftijd, sociaal-economische positie. Vooral deze laatste factor is van invloed op de lage sportdeelname van allochtonen omdat de meerderheid van hen gerekend wordt tot de lagere sociaal-economische groepen, waarvan bekend is dat zij beduidend minder vaak aan sport doen.

Op de sportdeelname van allochtonen is nog een aantal andere invloeden van toepassing. Over het algemeen geldt dat de verblijfsduur van allochtone groepen in Nederland samenhangt met de deelname aan en het gebruik van bestaande algemene activiteiten en voorzieningen. Hoe langer zij in Nederland verblijven des te meer zij zich laten leiden door de cultuur van het vestigingsland.

Uitzondering hierop is de redelijk besloten Chinese gemeenschap. Ook sommige Islamitische groeperingen lijken zich min of meer af te schermen van Nederlandse organisatieverbanden. Vooral bij allochtonen van de eerste en een deel van de tweede generatie migranten is de sportcultuur in de landen van

herkomst bepalend voor de aard en omvang van de sportdeelname in Nederland. In Turkije en Marokko is de sport niet georganiseerd door middel van sportverenigingen. In Suriname en op de Antillen functioneren sportverenigingen op een andere wijze dan men in Nederland gewend is. Uit de uitkomsten van de verenigingsenquêtes is af te leiden dat allochtonen vooral die takken van sport beoefenen die in de landen van herkomst het populairst zijn, zoals voetbal, vechtsporten en zwemmen. Een laatste factor die niet verontachtzaamd mag worden, is de voortdurende immigratie. Gebleken is dat nieuwkomers direct na hun vestiging in Nederland ook wel iets anders aan hun hoofd hebben dan sport. Dit maakt de vooruitgang

Vooral in grote steden zijn sportverenigingen sterk aangewezen op de nieuwe aanwas van allochtone jongeren

in sportdeelname van reeds langer in Nederland verblijvende allochtonen in de cijfers voor een groot deel onzichtbaar en laat zien dat men zich steeds rekenschap moet geven van demografische ontwikkelingen. Zo is de immigratie van Turken, Marokkanen en Surinamers de laatste jaren sterk afgenomen. Nieuwkomers zijn vooral asielzoekers en vluchtelingen uit onder meer Joegoslavië, Somalië en andere gebieden waar oorlog of politieke onderdrukking heers(t)en.

Contouren van toekomstig beleid

Sportstimuleringsprojecten van lokale instellingen en provinciale sportraden vinden hun grootste aanhang onder de tweede generatie migranten. Dit is ook in het algemeen de 'overgangsgeneratie' die zich in sterkere mate oriënteert op de cultuur van het vestigingsland. Nog lager dan de sportdeelname zelf, is de mate waarin allochtonen kaderfuncties in de sport vervullen. En ook dat is een knelpunt bij sportstimulering. Van de tweede en derde generatie allochtonen uit de vier grootste etnische groepen is bekend dat zij voor het overgrote deel in Nederland zullen blijven. Kadervorming onder de sporters uit deze groepen zou meer aandacht moeten krijgen. Daarnaast bieden de school, welzijnsinstellingen en migrantenorganisaties goede mogelijkheden om niet-sporters te benaderen.

Sportverenigingen zouden meer in dergelijke projecten moeten participeren om een organisatorische en etnische scheiding van sportcircuits te voorkomen. Gemeentelijke sportconsulenten en sportbuurtwerkers kunnen hierbij een coördinatiefunctie vervullen. Vooral in de grote steden zijn sportverenigingen sterk aangewezen op nieuwe aanwas van allochtone jongeren. Een probleem daarbij is vaak het beperkte en kwetsbare accommodatiebestand in de wijken waar juist veel allochtonen wonen. Een ander knelpunt is het feit dat de organisa-

tiekaders in deze wijken nogal te wensen overlaten. In sommige steden wordt dit opgelost door gemeentelijke sportmedewerkers die zelf activiteiten gaan aanbieden. Dit verhoogt weliswaar de sportdeelname in de wijk, maar levert nauwelijks een bijdrage aan integratie van allochtonen in de Nederlandse sportwereld. Beter lijkt het om eigen initiatieven uit de buurten te ondersteunen, allochtone ouders te betrekken bij de sportclub en de overgebleven verenigingen te helpen bij werving en begeleiding van nieuwe (allochtone) leden.

Uit de beleidsanalyse zijn vijf modellen samengesteld die aangeven hoe het sportstimuleringsbeleid gestalte kan krijgen. Een combinatie van modellen is ook mogelijk. Deze modellen zijn:

1. Centraal gemeentelijk aanbod (CGA): de gemeente vervult hierbij met name zelf de rol van aanbieder van allerlei sportactiviteiten in de stad;
2. Wijkgerichte sportontwikkeling (WSO): de gemeente richt zich hierbij vooral op het initiëren en ondersteunen van sportactiviteiten in de wijken;
3. Marktgerichte projectontwikkeling (MPO): de gemeente neemt hierbij het initiatief om activiteiten te (laten) organiseren op basis van marktconforme principes (vraaggericht);
4. Verenigingsintegratie (VI): de gemeente stimuleert en ondersteunt verenigingen bij het opzetten van nieuwe activiteiten en het openstellen van de organisatie voor andere doelgroepen;
5. Sportieve vernieuwing (SV): de gemeente fungeert hierbij met name als smeerolie voor de instellingen en bewoners op wijkniveau, teneinde het zelforganiserend vermogen in de sport ten volle tot ontplooiing te laten komen.

Betrek allochtone ouders bij de verenigingsproblematiek

In schema 2 is aangegeven op welke aspecten de vijf modellen met betrekking tot sportstimulering zich van elkaar onderscheiden.

De keuze van gemeenten voor één van deze modellen (of een mengvorm) is vooral afhankelijk van de specifieke omstandigheden en de bestuurlijk/beleidsmatige context, waarbinnen dit beleid tot uitvoering dient te worden gebracht. De

Schema 2:
Sportstimuleringsmodellen

	CGA	WSO	MPO	VI	SV
primaat gemeente	++	+/-	+	+/-	-
doorbreken verkokering	-	+	-	+/-	++
korte termijn resultaten	++	+	++	-	-
samenwerking	-	++	+/-	+	++
vraaggericht werken	+/-	+	++	-	+/-
differentiatie doelgroepen	+/-	+	+	+/-	++
kaderontwikkeling	-	+	+/-	+/-	++

verwachting is dan ook dat het sportstimuleringsbeleid voor allochtonen op lokaal niveau in de komende periode meer verschillen te zien zal geven. In vrijwel alle gevallen zal het in de toekomst meer gaan om algemene dan om specifieke activiteiten voor allochtonen, met uitzondering wellicht van duidelijk af te bakenen subgroepen als Islamitische vrouwen of vluchtelingen/asielzoekers. Het sportstimuleringsbeleid van de landelijke en provinciale sportorganisaties zal in de toekomst meer dienen in te spelen op het ondersteunen van lokale ontwikkelingen en initiatieven en daarbij gebruik moeten maken van elkaars deskundigheden en ervaringen. Deze ontwikkeling is de laatste jaren al meer en meer in gang gezet.

De drie deelrapporten van het landelijke onderzoek naar 'sportbeoefening door allochtonen' (Sport en allochtonen in cijfers (1), Sport en allochtonen in beleid (2) en Sport en allochtonen in de praktijk (3)) zijn tegen druk- en verzendkosten op te vragen bij bureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners BV te Amsterdam, telefoonnummer 020-6257537. Het eindrapport Sport en allochtonen: feiten, ontwikkelingen en beleid (1986-1995) zal door de directie Sportzaken van het ministerie van VWS worden verspreid.

Eric Lagendijk, onderzoeker/adviseur bij bureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners te Amsterdam en Beo van Golen, beleidsmedewerker bij de directie Sportzaken van het ministerie van VWS